

Works Cited

- 1) Apel, K.-O. (1994). Pragmatic philosophy of language based on transcendental semiotics. In E. Mendieta (Ed.), *Karl-Otto Apel: Selected Essays* (vol. 1, pp. 231-253). Atlantic Highlands, NJ: Humanities Press.
- 2) Department of Physiology, Development and Neuroscience of the University of Cambridge. (2016, May 4). Scientists develop human embryos beyond implantation stage for first time [Press release]. Retrieved from <http://www.cam.ac.uk/research/news/scientists-develop-human-embryos-beyond-implantation-stage-for-first-time>
- 3) NASA. (2017, February 22). *NASA telescope reveals largest batch of Earth-size, habitable-zone planets around single star* [Press release]. Retrieved from <https://www.nasa.gov/press-release/nasa-telescope-reveals-largest-batch-of-earth-size-habitable-zone-planets-around>
- 4) Newitz A. (2016, June 9). Movie written by algorithm turns out to be hilarious and intense. *Ars Technica*. Retrieved from <https://arstechnica.com/the-multiverse/2016/06/an-ai-wrote-this-movie-and-its-strangely-moving/>
- 5) Searle, J. (1980). Minds, brains, and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3 (3), 417-424. doi:10.1017/S0140525X00005756
- 6) Waldenfels, B. (2007). Experience of the Other. In *The question of the Other* (pp. 1-20). Hong Kong: The Chinese University Press.

Роль висловлюваного в концепції символічного інтеракціонізму

Валерія Науменко

Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України (Київ)

Ідеї Джорджа Міда історично утворили каркас концепції символічного інтеракціонізму. Сама назва теоретичного підходу відображає головний предмет дослідницької уваги – вивчення інтеракцій, опосередкованих символічним простором. Поняття інтеракції, на відміну від зазвичай синонімічно вживаного поняття взаємодії, увиразнює інтерсуб'єктивний характер людських взаємин, засадничої включеності індивідуальних дій у наперед задану тканину соціального світу. Дана концепція, продовжуючи успад-

ковані тенденції філософії прагматизму, переважно наголошує на цьому діяльнісному аспекті. Проте мова відіграє фундаментальну роль посередника між світом індивідуального досвіду та об'єктивним світом значень. Невисловлюване в рамках символічного інтеракціонізму співвідноситься з внутрішнім індивідуальним змістом, доступним в інтроспективному аналізі, але не здатним бути трансльованим у світ об'єктивних, тобто загальнодоступних, спільних значень. Тому ресурси і фокус концепції дозволяють осмислити саме феномен висловлюваного, що викристалізовується у практиках повсякденного життя.

Символічні інтеракціоністи вважають, що мова, не обмежуючись суто вербальним вираженням, промовляє через міміку, тілесні жести, соціальну поведінку, певні культурні коди й артефакти [Mead 1934, p. 13 – 14]. У такий спосіб вона проникає до будь-яких символічно навантажених аспектів дійсності, що втрачають прямий зв'язок із «фізичним субстратом» і, позначаючи дещо, відсилають до значення. Символічні змісти наповнюють простір діалогу, уможливають «створення сцени, на якій щось може між нами розігратися» [Клочковський 2013, с. 27].

За лаштунками «сцени між нами», якщо продовжувати зазначену метафору, стоять повсякденні комунікативні практики, які вимощують фундамент об'єктивності й універсальності. Спільні значення і символи – умова інтеракцій, проте в конкретній ситуації спілкування вони інтерпретуються учасниками, кожен з яких вводить у гру певний означуваний жест в якості стимулу для відгуку іншого. Відповідно, схематика дії «стимул – реакція» роз'єднується, вона доповнюється проміжним елементом інтерпретації сприйнятого жесту [Blumer 1937, p. 171].

Спільність значень і можливість інтерпретації роблять комунікацію, що виходить за межі природної дії, означуваною і, відповідно, свідомою. У можливості символізації, згідно з антропологічною концепцією Міда, полягає засаднича відмінність людського і тваринного спілкування. Адже в обох типах спілкування використовується механізм жестів в якості соціального пристосування до умов ситуації. В обох випадках жести нерозривно пов'язані зі значеннями, котрі викликають наступну фазу соціальної дії – відповідь того, кому адресується певний знак. Однак, хоча тварини і здатні узгоджувати свої дії з діями інших індивідів, знаходити вза-

ємне відношення кореляції, вони, позбавлені свідомості значення, не вступають на територію смислу [Mead 1934, p. 75].

Людина, залучена у коло спілкування означуваними символами, здобуває значення дії: як власної інтенції, що спонукатиме іншого до певного відгуку, так і смислу жесту, зорієнтованого на неї. Дезінтеграція стимулу в людській поведінці зумовлена не тільки конфліктними тенденціями до дії (які можуть лишатися в межах інстинктивної реакції організму), а й потребою в перевизначенні об'єктів, щодо яких розгортається соціальна дія [Mead 1910, p. 401–403]. Продовжуючи думку, Мід вбачає в символічно опосередкованих інтеракціях необхідний соціальний механізм для постання самого розуму, мислення, здатної до самооб'єктивації самості.

Отже, підхід символічного інтеракціонізму, розвинутий на основі теоретичних ідей Міда, пропонує оригінальний погляд на феномени мовного порядку. Мова, соціальна за походженням (ускладнення жесту) і призначенням (інструмент адаптації індивіда до навколишнього середовища), осмислюється з позиції конституювання спільного об'єктивного простору. Тому висловлюване передбачає певний смисловий бекграунд, межі спільних значень і водночас потрапляє в рамки конкретної комунікативної ситуації, у якій розгортається розуміння означуваного жесту з точки зору значення, що він має для учасників інтеракції. Завдяки доступним у спостереженні жесту і значенню соціальна теорія Міда отримує об'єктивну основу для дослідження соціальної реальності та своєрідне вирішення проблеми соліпсизму.

Література:

Клочковський Я. А. Філософія діалогу. – К.: Дух і літера, 2013. – 224 с.

Blumer H. Social psychology // *Man and society: a substantive introduction to the social science* / ed. by Emerson P. Schmidt. – New York: Prentice-Hall, Inc., 1937. – P. 144 – 198.

Mead G. H. Mind, self, and society from the perspective of a social behaviorist / ed. by Charles W. Morris. – Chicago: University of Chicago, 1934. – 401 p.

Mead G. H. Social Consciousness and the Consciousness of Meaning // *Psychological Bulletin*. – 1910. – № 7. – P. 397 – 405.

Miller D. L. The origin and function of language and the meaning of language gestures // *George Herbert Mead: self, language and the world*. – Texas: University of Texas Press, 1973. – P. 66 – 88.